

הקן למורשת הכותל המערבי

הרב שבת בורנשטיין זצ"ל, ירושלים ת"ו

נין ה'אבני נזר' ותלמיד מרן הראי"ה קוק זצ"ל

הכותל המערבי

כל שישנו בשילוח ישנו בראיה

"אֵת שַׁבְּתֵי תִשְׁמְרוּ וּמִקִּדְשֵׁי תִירְאוּ (ויקרא יט, ל) -
מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם"
(תורת כהנים, קדושים - פרשה ג פרק ז אות ח)

אף אנו נאמר: כיוון שאתה מקישו, הקישו לכל דבר. קדושת שבת העליונה היא מתבטאת בדיבוק הרוחני של כנסת ישראל לאביה שבשמים. "עונג שבת" זהו התאחדות והתחבקות האומה הישראלית בשורש נשמתה, המשתוקקת להאיר פניה מזיו נועם העליון, אור איך-סוף, הממלא כל העולמים בטל תחיה שופעת בלי הפסק. "אֶז תִּתְעַנֵּג עַל ה'" (ישעיה נח, יד) - על ה' ממש. דבקות הנעשה בעושה, היציר ביוצרו, הנברא בבוראו, הנאצל במאצילו, עטרת תפארת במכתירה... עונג שאין למעלה ממנו.

מדרגה זו של הדבקות, זוהי בחינת "זְכוּר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ!" (שמות כ, ח). על ידי שזוכרים את יום השבת, נקלט הוא במחשבת האדם; על ידי הקליטה ההיא, נעשה האדם דבוק אל השבת; ובאמצעות השבת האדם מתדבק לחי העולמים.

אבל לא כל אדם זוכה להתדבק דבוק אמת להשבת. העולם החיצוני, על כל טרדותיו והרפתקאותיו, מפריע להאדם מלהתעלות ולשוב לשורשו. האדם הפשוט רחוק מדבקות לשבת, כרחוק מזרח ממערב, אדם כזה מקיים מצות שבת רק בבחינת "שְׁמוֹר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ!" (דברים ה, יב); במה שנשמר לכל הפחות מלחללו על ידי מלאכות האסורות בו.

אולם, מכל מקום, גם להאדם הפשוט, שמקיים רק מצות שמירת שבת – נמצא תקנה מן התורה; כמו ששמעתי מכ"ק מורי זקני אדמו"ר רשכבה"ג מסוכטשוב זצלה"ה [בעל 'אבני נזר' ו'אגלי טל'], שהגיד שאם האדם שומר לכל הפחות את השבת כהלכתו, ומתמרמר בעומק לבו על התרחקותו מ**זכירת** שבת – הנה בעצם התמרמרותו כבר מונח היסוד של **זכירת** שבת; שאם לא הייתה לו כל שייכות להשבת, הרי גם הרגש של התמרמרות היה חסר לו; ומה שמתמרמר על התרחקותו - משורשו הוא בא; וזה בעצמו גורם שוב, שיקבל דבקות להשבת, וזה שאמרו חז"ל (ברכות כ, ב): "כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה". עד-כאן דברי-קדשו.

ואף אנו בעניינתו נאמר: כמו שבשבת ישנו בחינות הזכירה והשמירה, כן במקדש ישנו שתי הבחינות האלה.

המקדש מאחד את האומה הישראלית עם קוֹנָה, "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ, וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם" (פרשת תרומה), "בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים לה: ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה" (יומא נד, א), ובבוא ישראל להראות את פני האדון ה' צבארת הרי היו משליכים מאחורי גום כל העניינים החיצוניים המטרידים את מחשבת האדם; ובשלהבת אש קודש השתוקקו להתדבק דבוק אמת עם מקדש ה', שבאמצעותו התדבקו לה' צבאות יושב הכרובים בבית קדשהקדשים... מצות ה**ראיה** – "שִׁלַּשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּר אֶל פְּנֵי הָאֲדֹן ה'" (פרשת משפטים) – זוהי בחינת ה**דבקות** אל המקדש, כמו שהזכירה היא ה**דבקות** אל השבת.

אבל, ישנם תנאים כאלה, שהדבקות אל המקדש היא אסורה בהחלט; וזה – בהיות האדם לא טהור, כי אז, אדרבא המצוה שיתרחק מן המקדש, מצות **השילוח** – "...אֶל מְחוץ לַמִּחְנָה תִּשְׁלַחְוּם; וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מִחְנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם!" (פרשת נשא) – מצוה זו, המונעת בעד האדם שכבר השליך מאחוריו גוו את העולם החיצוני, ושואף כבר להיכנס לחזות בנועם ה', אולם המצוה ההיא מונעת ממנו למלא את שאיפתו – זוהי בחינת ה**התרחקות** מן המקדש, כמו **השמירה**, למי שטרם הגיע למדרגת הזכירה, היא ה**התרחקות** עדיין מן השבת העליון, אף שכבר הספיק להתרחק מימות החול.

וממוצא הדברים: כמו שבשבת – "כל שישנו ב**שמירה** ישנו ב**זכירה**", כן במקדש – כל שישנו ב**שילוח** ישנו ב**ראיה**...

כנסת ישראל, אשר זרים הרחיקה מעל דודה באכזריות חמה, שואפת להתדבק אליו באמצעות המקדש; היא משליכה מנגד כל מחמדי תבל, ובאה לחסות בצל כנפי השכינה במקום מקדשה; "קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא" (עדייות פרק ח משנה ו); היא באה בכל לבה ובכל נפשה לקיים מצות ה**ראיה**. אך דא עקא: מצות ה**שילוח** מעכבת בעדה; טמאי מתים הם בניה, ואפר פרה ומי חטאת אין לה; והיא במר נפשה מתמרמרת על התרחקותה ממקדשה, אבל – כל שישנו בשילוח ישנו בראיה. בעצם התרחקותה ממקדשה – התרחקות הנובעת מתוך הערצה והקדשה, מתוך השאיפה לבלי לבא למקום הכי נעלה בטומאת הגוף – בעצם ההתרחקות ההיא כבר מונח היסוד של ה**ראיה**, ההתקרבות אל מקדשה, כי בניגוד לאחרים, היא שומרת על כבוד המקדש לבלי להכנס אליו בטומאה; ועל ידי שמירה זו היא מקבלת דבקות אמתית אליו; ובאמצעותה היא מתדבקת לה' צבאות יושב הכרובים...

מנקודת מבט זו מביטים אנו על הכותל המערבי, הכותל האחד המבדיל בין הקדש ובין החול, המכריז קבל כל באי עולם: "עד פה – תבואו, וממני ולפנים – קדוש לה"; כל ערל וטמא לא יבא בו!". לא כל באי עולם מבינים את ערך המקדש, לא כולם שומעים את הכרוז, לא כולם מקיימים אותו. רק האומה הישראלית, היא מבינה את ערך המקדש, היא שומעת את הכרוז, וגם מקיימת אותו; היא, בהעריצה ובהקדישה את קדוש ישראל, בפארה את מקום מקדשו – נמנעת מלדרוך במקום הקדוש ההוא, עדי ישקיף ה' ממרומים, ויזרוק עליה מים טהורים ואת רוח הטומאה יעביר מן הארץ.

בעמדנו בתפילה על יד הכותל המערבי, מכוונים אנו את לבנו למקום קדש-הקדשים. המחשבה, בהיותה רוחנית, לא מקבלת טומאה, שמקורה מכוחות החומר, המחשבה חודרת דרך כל המסכים. "אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים" (פסחים פה, ב). הקדושה הפנימית של מקום המקדש משתוקקת להתדבק עם כנסת ישראל; ובהיות כנסת ישראל שומרת על קדושה זו בעמדה על ידי הכותל המערבי, בהתרחקות בחומר והתקרבות במחשבה – הרי האורות האלה מתכללים ומתאחדים ביחוד נפלא, מעין אורו של משיח – 'עני רוכב על החמור' (ע"פ זכריה ט, ט), צורה המתגברת על החומר – שיבא ויגאלנו במהרה בימינו.

ובשעה הרת עולם זו, בשעה שיושבים ודנים על זכות כנסת ישראל ביחס להכותל המערבי¹, פונים אנו לכל באי עולם: "התבינו אתם את ערך קדושת מקום המקדש בעיני כנסת ישראל עד שמונעת רגליה ממנו? איזה האומה בעולם, מבלעדי ישראל, שתמנע את רגליה, מרצונה, ממקום המקדש? ואם כן – הלא, הכותל המערבי, בתור מחיצה בין הקודש ובין החול, אין לו הערך האמיתי בעיניכם, אותו הערך שישנו לכנסת ישראל, ולמה רגשו גוים לבא במשפט עם ה'?!..."

(ירחון 'קול תורה' שנה א, תר"ץ, חוברת ו-ח עמ' סז)

¹ בחודשים סיון-תמוז תר"ץ התקיימו דיוני ועדת החקירה של חבר הלאומים על 'מאורעות הכותל', ונידונה שאלת בעלות היהודים על הכותל הכיוויתם לתפילה על ידו. להרחבה ראו: 'כותלנו' – הרב קוק והמאבק על הכותל', הוצ' חוסן ישועות - ירושלים תשס"ט, עמ' 166-171.

הכותל המערבי

עדות לישראל שהשכינה בקרבם גם כשהבית חרב

"הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַר פְּתָלָנוּ" (שיר השירים ב, ט) - זה כותל המערבי שאינו חרב לעולם" – כך אמרו חז"ל (עיין במדבר רבה יא, ב; ועוד). וראה זה פלא: את הכל החרבו הגוים, את הכל שרפו והכחידו, ההיכל והמקדש, ירושלים והארץ, חוץ מן הכותל המערבי. מהו זה כוחו של הכותל הזה?

חז"ל בעצמם כבר הציגו שאלה זו, גם נתנו עליה התשובה הנכונה: "למה? שהשכינה במערב!". כן, טיטוס הרשע עם כל חיילותיו סוף סוף רק כח אנוש למו, כח קרוץ מחומר, והחומר מקומו רק בגבול ממלכת ההסתר של מלכות שמים; בהתראו, אבל, פנים אל פנים עם התגלותה של מלכות שמים - אז בהכרח ינחל מפלה, כי איך יריב יציר את יוצרו!?

השכינה במערב. וכי רק במערב השכינה, הלא כל הארץ מלאה את כבוד ה' הרמב"ם בספר המורה (ג, מה) מבאר זה עלפי הידוע כי תנועת השמש היא מן המזרח למערב, גם ידוע כי תנועת השמש פועלת על גידול הצומח והחי שבכדור הארץ. העין הגשמית הרואה את כל זה עלולה היא לשכח כי יד ה' היא אשר עשתה גם את כדור הארץ ואשר עליו, גם את השמש מלכת השמים; העין הרוחנית, אבל, בראותה את תנועת השמש בשקיעתה למערב, מתבוננת בזה כי ישנה היד הנעלמה, יד ה' המרסנת את השמש ופוקדת עליה: "פה תופיעי ופה תשקעי!"... השכינה במערב - זאת אומרת: התגלות יד ה' היא במערב!

טיטוס הרשע, בהכנסו בעזותו לקדש הקדשים, חשב כי ח"ו לית דין ולית דיין והעולם כטבעו הוא נוהג. והראיה: אַרְצָךְ נִתְּנָה בְּיַד רָשָׁע! (איוב ט, כד) - כשהגיעו, אבל, הדברים אל הכותל המערבי, מקום ההתגלות "כי לה' המלוכה ומשל בגוים" (תהלים כב, כט) - אז, אז פס כחו של טיטוס וחיילותיו!

כל נסיונות הגוים להחריב את הכותל המערבי, או להרחיק את שארית ישראל מן שארית מקדשו, הכותל המערבי - הנם בעצם אך ורק נסיונות של התקוממות נגד צור ישראל וגואלו, נגד עין השגחתו התמידית ובלתי פוסקת גם בזמנים היותר קודרים וחשכים.

"נר המערבי - עדות היא לישראל שהשכינה שורה בישראל" (עיין שבת כב, ב) - בזמן קיום המקדש, "למה? שלא כבה לעולם!". והכותל המערבי - עדות הוא לישראל שהשכינה שורה בישראל גם בזמן הגלות!

הכותל המערבי עדות הוא לישראל כי אמנם ה' לא עזב את הארץ, עין השגחתו חודרת גם אל התחתונים, וסוף סוף ישוב האדון אל ביתו, המקדש יבנה, ירושלים תושב, ערי יהודה תבנינה, מלכות שמים תתגלה גם בעולם התחתון בכל יפעת תפארתה, וכל הגוים יבואו להשתחוות לה' אלהי ישראל בהר הקודש בירושלים - "כי בֵּיתִי בֵּית תִּפְלָה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים!" (ישעיה נז, ז).

(ירחון 'קול תורה' שנה א, תר"ץ, חוברת ב-ג עמ' מ)